

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश गोविन्दकुमार उपाध्याय
आदेश

०७०-WO-०२९४

मुद्दा:- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

कैलाली जिल्ला प्रतापपुर गा.वि.स. वडा नं. ३ बस्ने चेहरी थरुनी.....	१	निवेदक
विरूद्ध		
कैलाली जिल्ला प्रतापपुर गा.वि.स. वडा नं. ३ बस्ने हरिराम थारू.....	१	
ऐ. जिल्ला साढेपानी गा.वि.स. वडा नं. ५ बस्ने भगताराम चौधरी.....	१	विपक्षी
पुनरावेदन अदालत दिपायल.....	१	
कैलाली जिल्ला अदालत.....	१	
मालपोत कार्यालय, टीकापुर, कैलाली.....	१	

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ को उपधारा (२) बमोजिम यस अदालतमा दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यस प्रकार छ:-

रामप्रसाद थारू मेरो श्रीमान हुन् भने विपक्षी हरिराम थारू छोरा हुन्। हामीहरू एकासगोलमा बसिरहेको समयमा मैले श्रीमान् र छोरालाई प्रतिवादी बनाई कैलाली जिल्ला अदालतमा अंश मुद्दा दायर गरेकी थिएँ। उक्त अदालतबाट मिति २०६७।८।२९ गते म वादी र प्रतिवादीहरू रामप्रसाद र हरिराम थारूले कैलाली जिल्ला प्रतापपुर गा.वि.स. वडा नं. ७, कि.नं. ३५, ०-१-१० र कि.नं. ११९९ को १-१-१० जग्गा तीन भाग लगाई मैले एकभाग अंश पाउने गरी फैसला भएको थियो। सो फैसलाबमोजिम फैसला कार्यान्वयन गर्ने क्रममा हामी तीनै अंशियारहरू मालपोत कार्यालय कैलालीमा उपस्थित हुँदा हामीहरूले मन्जुरी एवं सनाखत गरी नापी शाखाको कित्ताकाट बमोजिम विवाद नगरी आ-आफ्नो हक कायम हुने गरी मिति २०६९।१०।२७ मा रीतपूर्वक बन्डा मुचुल्का गरेका थियौँ। उक्त

बन्डा मुचुल्का अनुसार मैले साविक कि.नं. ३५ को पूर्वतर्फबाट ०-०-१० र कि.नं. ११९९ मध्ये उत्तर पूर्वबाट ०-७-३ जग्गा पाएकी छु। मालपोतबाट दाखिल खारेज हुँदा साविक कि.नं. ३५ कित्ताकाट भई कि.नं. १५१३, १५१४ एवं कि.नं. ११९९ कित्ताकाट भई १५१५, १५१६ र १५१७ कायम भई कि.नं. १५१३, १५१५ मेरो नाममा, कि.नं. १५१४, १५१६ रामप्रसाद थारूको नाममा र कि.नं. १५१७ विपक्षी हरिराम थारूको नाममा कायम भएअनुसार मिति २०६९।१२।२९ मा दाखिल खारेजको निर्णय भई जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा पाई उल्लिखित दुवै कित्ता जग्गाहरू निर्विवाद रूपमा हक भोग गरी आएकी थिएँ।

अंशबण्डाबाट प्राप्त गरेको निर्विवाद हकभोगको जग्गा छुट्टी भित्र भएका अन्य अंशियारले गरेको लेनदेन व्यवहारको ऋण रकम तिर्न प्रयोग हुन सक्दैन। अंशबण्डा भई दाखिल खारज गरे पछि विपक्षी हरिराम थारू र भगताराम चौधरीले एक आपसमा मिलेमतो गरी भगताराम चौधरीबाट हरिराम थारूले दश लाख रूपैयाँ लिएको लिखत खडा गरी चलेको लेनदेन मुद्दामा हरिराम थारूले शुरू म्याद गुजारी बसेकोले मिति २०७०।३।१८ मा एकतर्फी फैसला भएको रहेछ। उक्त मुद्दा मसँग सान्दर्भिक पनि छैन र मलाई विपक्षी पनि बनाएको छैन। विपक्षी हरिराम थारूले अंश मुद्दाको तायदातीमा ऋण लिएको कुरा खुलाएको छैन। ऋण लिएको कुरा अंश मुद्दाको तायदातीमा नखुलाएको अवस्थामा पनि मेरो कि.नं. १५१५ को जग्गा कैलाली जिल्ला अदालतबाट लेनदेन मुद्दाको फैसला हुनु अगावै मिति २०६९।१२।३० मा अ.वं. १७१क नं. बमोजिम रोक्का राखे गरी आदेश भएको रहेछ।

उक्त आदेश बदर गरी जग्गा फुकुवा गरी पाउन मैले दिएको निवेदनमा पनि कैलाली जिल्ला अदालतले मिति २०७०।१।९ मा फुकुवा नहुने गरी आदेश गरेकोले सो आदेश पनि बदर गरी पुनः जग्गा फुकुवा गरी पाउन निवेदन गरेकी थिएँ। तर कैलाली जिल्ला अदालतले मिति २०७०।२।२३ मा फुकुवा गर्न नमिल्ने गरी गरेको आदेश पुनरावेदन अदालत दिपायलले मिति २०७०।४।२४ मा सदर गरेको छ। उल्लिखित आदेश बमोजिम

विपक्षी मालपोत कार्यालयले मेरो जग्गा रोक्का राखेको छ। अतः मेरो निर्विवाद हक भोगको जग्गा रोक्का राखे गरी भएको कैलाली जिल्ला अदालतको मिति २०७०।२।२३ र पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७०।४।२४ को आदेशले मेरो संविधान प्रदत्त सम्पत्ति सम्बन्धी हकमा आघात पुऱ्याएकोले उल्लिखित आदेशहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी उक्त मेरो हकभोगको जग्गामा मलाई असर पर्ने गरी कुनै कार्य नगर्नु, नगराउनु, विपक्षीहरूबाट अवरोध हुन नदिई जग्गा फुकुवा गरी जग्गामा मेरो हकअधिकार कायम राख्नु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन।

यसमा बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र विपक्षीहरूबाट लिखित जवाफ मगाउनु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०।७।७ को आदेश।

विवादित जग्गा निवेदिकाको मागबमोजिम यस अदालतको आदेशबाट बण्डा छुट्याई मिति २०६९।११।१८ मा दा.खा. पूर्जि भैसकेको भए तापनि लेनदेन मुद्दा चल्दाका अवस्थामै मिति २०६९।१२।३० र मिति २०७०।१।९ मा रोक्का रहेको हो। पछि फुकुवा गरी पाउन निवेदिकाले पुनः निवेदन दिएको अवस्थामा पनि यस अदालतबाट मिति २०७०।२।२३ मा फुकुवा नभई रोक्का नै रहेको हो। उक्त आदेश पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७०।४।२४ मा सदर भएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको कैलाली जिल्ला अदालतको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

हरिराम थारू र निवेदिका सगोलमा बसेको समयमा हरिराम थारूले मसँगबाट मिति २०६५।११।२ गते रु.१०,००,०००।—(दश लाख) कर्जा लिई कपाली तमसुक गरिदिनु भएको थियो। उक्त रकम पटक-पटक बुझाउँन ताकेता गर्दासमेत नबुझाई रकम नतिर्ने अभिप्रायले कैलाली जिल्ला अदालतमा अंश मुद्दा दायर गर्ने र फैसला बमोजिम छुट्टी भित्र भएको देखाउने कार्य गर्नु भएकोले मैले आफ्नो रकम असूल उपर गर्न लेनदेन मुद्दा दायर गरेको हो। लेनदेन मुद्दाको फैसला नहुँदै अंश मुद्दाको फैसला कार्यान्वयन भएकोले तत्काल

लेनदेन मुद्दाको बिगो भरीभराउको लागि जग्गा रोक्का राख्न निवेदन दिएको हो। पछि लेनदेन मुद्दामा मैले हरिराम थारूबाट बिगो बमोजिमको साँवा र व्याजसमेत भराई लिन पाउने ठहरी फैसला भएको छ। सगोलमा हुँदा खाएको ऋण असूल गर्न पछि छुट्टी भित्र भएकी निवेदिकाको समेत सम्पत्ति लिलाम गर्न कुनै बाधा विरोध छैन। कैलाली जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१२।३०, मिति २०७०।१।९ र पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७०।४।२४ को आदेश बदरभागी भन्न मिल्दैन। सगोलमा रहँदा खाएको ऋण सगोलको अंशियारबाट भरीभराउँ गर्न मिल्ने नै हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी भगतराम चौधरीको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

निवेदिकाले मउपर अंश मुद्दा दायर नगर्दै एकासगोलमा रहेको अवस्थामा घर व्यवहार चलाउन, छोरा छोरीलाई शिक्षा दिक्षा प्रदान गर्न र बन्धकी रकम तिर्न मैले भगतराम चौधरीबाट मिति २०६५।११।२ मा कर्जा लिएको हो। सोही रकम तिर्ने बुझाउने सम्बन्धमा विवाद उत्पन्न भए पश्चात् अंश मुद्दा परेको हो। उक्त मुद्दामा ऋणको हकमा साहुको उजूर परेको बखत ठहरेबमोजिम हुने भन्ने व्यहोराले मिति २०६७।८।२९ मा फैसला भएपछि भगतरामले लेनदने मुद्दा दायर गरेको हो। लेनदेन कारोबार सत्य भएको हुँदा प्रतिउत्तर नफिराएको हो। कैलाली जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१२।३०, मिति २०७०।१।९, मिति २०७०।२।२३ र पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७०।४।२४ को आदेश तीन कारणले बदर गर्न मिल्दैन। प्रथमतः कैलाली जिल्ला अदालतमा म उपर चलेको लेनदेन र जालसाज मुद्दा विचाराधीन अवस्थामा छन्। दोश्रो रिट निवेदनमा उठाइएका कानूनी प्रश्नहरू यस निवेदनबाट निरूपण हुन सक्दैन भने तेश्रो, एकासगोलमा रहँदा बस्दा लिएको ऋण सगोलको सम्पत्तिबाट असूर उपर गर्न मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको ८ नं. ले मिल्ने नै हुँदा उल्लिखित आदेशहरूबाट निवेदिकाको संवैधानिक र कानूनी हकमा आघात नपुग्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी हरिराम थारूको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

लेनदेन मुद्दाको फैसलामा वादी दावी बमोजिम साँवा व्याज भराई दिने गरी फैसला भैसकेको भन्ने कुरा कैफियत प्रतिवेदन तथा फैसलाको प्रतिलिपिबाट देखिएको हुँदा कैलाली जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।२।२३ मा रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा नहुने गरी भएको आदेश सदर गरेको यस अदालतको कार्यले निवेदिकाको संवैधानिक र कानूनी हकमा आघात पुऱ्याएको छैन। तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत दिपायलको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

विपक्षी मालपोत कार्यालय कैलालीको तर्फबाट लिखित जवाफ परेको देखिएन।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न सक्कल कागजातहरूको अध्ययन गरी निवेदिकाको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री किशोर खतिवडाले निवेदिकाले अंशबण्डा मार्फत् पाएको सम्पत्तिबाट छुट्टी भिन्न भएको व्यक्तिले गरेको लेनदेनको बिगो असूल उपर गर्न मिल्दैन। निवेदिका वादी भै चलेको अंश मुद्दामा प्रतिवादी रामप्रसाद थारूले देखाएको ऋणको हकमा साहुको उजूर परेका बखत ठहरेबमोजिम हुने गरी भन्ने समेत व्यहोराले मिति २०६७।८।२९ मा फैसला भए पछि लेनदेन मुद्दाको फिराद परेको छ। निवेदिकाले अंश मुद्दामा ठहरेबमोजिम रामप्रसाद थारू नामको साविक कि.नं. ३५ र विपक्षी हरिराम थारू नामको साविक कि.नं. ११९९ बाट तीन भागको १ भाग अंश पाएको तथ्य बन्डा मुचुल्काबाट देखिएको छ। निवेदिकाले अंश पाएको कि.नं. ३५ कित्ताकाट हुँदा १५१३ र ११९९ कित्ताकाट हुँदा १५१५ कायम भएको छ। कि.नं. १५१७ विपक्षी हरिराम थारूको नाममा कायम भएको छ। जिल्ला अदालतले मिति २०६९।१२।३० मा कि.नं. ११९९ रोक्का राखेकोमा मिति २०७०।१।९ मा सोबाट कित्ताकाट गरी कायम भएको कि.नं. १५१७ को जग्गा रोक्का नराखी निवेदिकासमेतको भागको जग्गामात्र रोक्का राख्ने आदेश भएको छ। निवेदिकाले जग्गा फुकुवा गरी पाउन निवेदन दिएकोमा कैलाली जिल्ला अदालतले मिति २०७०।२।२३ मा फुकुवा गर्न नमिल्ने गरी आदेश गरेको छ। सो आदेश अ.वं. १७ नं. को रोहमा पुनरावेदनबाट सदर भएको छ। उक्त आदेश मिलेको छैन। जबकी निवेदिका र विपक्षी

समेत सगोलमा रहँदा ऋण लिएको भन्ने तथ्य अंश मुद्दाको फैसलाबाट देखिएको छैन। फैसलामा रामप्रसादले देखाएको ऋणको हकमा मात्र साहुको उजूर परेको बखत ठहरेबमोजिम हुने गरी भन्ने उल्लेख भएको हुँदा निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

उल्लिखित व्यहोराको बहससमेत सुनी निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा निवेदिकाले कि.नं. १५१५ को जग्गा आफूले विपक्षी हरिराम थारूसमेत उपर चलेको अंश मुद्दाबाट प्राप्त गरेको जग्गा हो। उक्त अंश मुद्दामा विपक्षीले पेश गरेको तायदातीमा विपक्षी भगताराम चौधरीबाट ऋण लिए खाएको कुरा उल्लेख नगरेकोमा छुट्टी भित्र भएका अंशियारको अंश भागबाट लेनदेन मुद्दाको बिगो असूल उपर गर्न नमिल्नेमा कि.नं. १५१५ को जग्गाबाट समेत लेनदेन मुद्दाको बिगो भरीभराउ गर्ने प्रयोजनको लागि पुनरावेदन अदालत दिपायलले जग्गा रोक्का राखेको कार्य मुलुकी ऐन लेनदेन व्यहोराको ८ नं. समेत विपरीत छ। लेनदेन मुद्दामा मलाई प्रतिवादी पनि नबनाएको र सरोकार पनि नरहेको हुँदा मिति २०६९।१२।३० र मिति २०७०।१।९ को आदेशले रोक्का रहेको जग्गा मिति २०७०।२।२३ को आदेशले फुकुवा गर्न नमिल्ने भनी भएको आदेश पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७०।४।२४ मा सदर भएको कार्यले मेरो सम्पत्ति सम्बन्धी संवैधानिक र कानूनी हक प्रचलनमा अवरोध पुगेको हुँदा सो आदेश नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ को उपधारा (२) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी कि.नं. १५१५ को जग्गामा असर पर्ने कुनै कार्य नगर्नु, नगराउनु, अवरोध नगर्नु, नगराउनु, जग्गा फुकुवा गरिदिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराले यस अदालतमा रिट निवेदन दिएको देखिन्छ।

निवेदिका वादी र विपक्षी हरिराम थारूसमेत प्रतिवादी भई कैलाली जिल्ला अदालतमा २०६६ सालको दे.दा.नं. १३२।३६ को अंश मुद्दा चलेको देखिन्छ। उक्त अंश मुद्दा मिति २०६७।८।२९ गते फैसला भएको र सो फैसलामा वादी निवेदिका चेहरी थरूनीले

रामप्रसाद थारू नाममा दर्ता रहेको कि.नं. ३५ र विपक्षी हरिराम थारू नाममा दर्ता रहेको कि.नं. ११९९ को जग्गामध्येबाट तीन भागको १ भाग अंश पाउने ठहरी फैसला भएको देखिन्छ। सो फैसलाबमोजिम निवेदिका वादीले कि.नं. ३५ कित्ताकाट गरी कायम कि.नं. १५१३ को ०-०-१० र कि.नं. ११९९ कित्ताकाट गरी कायम कि.नं. १५१५ को ०-७-३ जग्गा प्राप्त गरी दाखेल खारेज भएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न मालपोत कार्यालय, टीकापुर, कैलालीको मिति २०६९।१२।२९ को पत्रबाट देखियो। उपरोक्त बमोजिम कि.नं. १५१३ र १५१५ मध्ये कैलाली जिल्ला अदालतको मिति २०७०।१।९ को आदेशले कि.नं. १५१५ को जग्गामात्र रोक्का रहेको देखिँदा त्यस सम्बन्धमा विचार गर्नु पर्ने देखियो।

विवादित कि.नं.१५१५ को जग्गा पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७०।४।२४ को आदेशले रोक्का रहेको कार्यबाट आफ्नो निर्विवाद हकभोगको सम्पत्ति उपभोग गर्न बाधा पुगेकाले बदर गरी पाउन निवेदिकाले उठाउनु भएको प्रश्न तर्फ विचार गर्दा विपक्षी भगतराम चौधरी वादी र हरिराम थारू प्रतिवादी भई कैलाली जिल्ला अदालतमा लेनदेन मुद्दा चली उक्त मिति २०७०।३।१८ मा वादी दावी पुग्ने ठहरी फैसला भएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न पुनरावेदन अदालत दिपायलको लिखित जवाफबाट देखिन्छ। कि.नं. १५१५ को जग्गा निवेदिकाले अंश मुद्दाबाट प्राप्त गरी दाखिल खारेज गरी गराई जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा प्राप्त गरी सके पश्चात लेनदेन मुद्दाका वादीले रोक्का राख्न दिएको निवेदनमा कैलाली जिल्ला अदालतले मिति २०६९।१२।३० मा सो जग्गाको साबिक स्रोत कि.नं. ११९९ मुलुकी ऐन अ.बं. १७१क नं. बमोजिम रोक्का राखेको देखियो।

कि.नं. ११९९ रोक्का रहेपनि रोक्का हुनु भन्दा पहिला नै जग्गा दाखिल खारेज भैसकेकोले विपक्षी भगतरामले दिएको निवेदनमा साबिक स्रोत ११९९ बाट कित्ताकाट भएका तीन कित्ता जग्गामध्ये निवेदिका समेतको कि.नं. १५१५ को जग्गा पुनः सोही अदालतले मिति २०७०।१।९ मा रोक्का राखेकोले निवेदिकाले सो रोक्का जग्गा फुकुवाको लागि दिएको निवेदनमा मिति २०७०।२।२३ मा फुकुवा गर्न नमिल्ने गरी आदेश भएको

देखियो। सो आदेश पनि बदर गरी पाउन निवेदिकाले दिएको निवेदन अ.बं. १७ नं. को रोहमा पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७०।४।२४ मा सदर भएको देखियो।

मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको ८ नं. मा "घरको मुख्य भै काम गर्ने वा सगोलमै बसी विभिन्न ठाउँमा घर, खेती, व्यापार वा अरू कुनै काम गरी बस्ने उमेर पुगेका जानकार लोग्ने मानिस वा स्वास्नी मानिस आफू बसी काम गरेको ठाउँको मुख्य ठहर्छन। त्यस्ता मुख्यले गरेको व्यवहार वा एकाघरका उमेर पुगेका अरूले गरेको मुख्य जानकारको पनि सहीछाप वा लिखत भएको व्यवहार मात्र गोश्वारा धनबाट चल्छ भन्ने र ९ नं. मा यसै महलको ८ नम्बर बमोजिम मुख्य भै कामकाज गरेकोमा बाहेक अरू अवस्थामा एकाघरको उमेर पुगेको कुनै व्यक्तिले कुनै व्यवहार गरेको रहेछ भने निजले आफूले पाउने धनमा निजको हक नपुगेसम्म साहुले सो धनमा समाउन पाउँदैन। निजले आफैले आर्जन गरेको वा आफूखुशी गर्न पाउने सम्पत्तिबाट मात्र लिन पाउँछ भन्ने समेतको कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्थालाई अध्ययन गर्दा लेनदेन व्यवहार गर्दा के कसरी गर्न सकिन्छ, अंशियारले सिर्जना गरेको दायित्व कसरी कार्यान्वयन हुन्छ भन्ने बारेमा सारभूत कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ।

मुलुकी ऐन दण्ड सजायको २६ नं. बमोजिम जरिवाना कैद वापत जायजात गर्दा कसूरदारको अंशबाट मात्र पुगेसम्मको असूल गरी लिनुपर्छ। दुनियाँको बिगो वापत जायजात गर्दा त्यो धन खाने १२ वर्षदिखि माथिका ऐनबमोजिम मानु छुट्टिई सँग बसेका वा त्यो धन खाँदा सँग बसेका पछि भित्र हुनेको अंश समेत र सरकारी बिगोमा जायजात गर्दा सो धन खाँदा सँग बस्ने सबै अंशियारको अंश जायजात गर्नुपर्छ भन्ने समेत व्यवस्था गरेबाट उक्त कानूनी व्यवस्थाले फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्यविधि निर्धारण गरेको देखियो । प्रस्तुत विवादमा कि.नं. १५१५ को जग्गा दुनियाँको बिगो जायजात गर्न रोक्का राखेको देखिन्छ ।

उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम घरको मुख्यले गरेको व्यवहार र एकाघरका उमेर पुगेका अरूले गरेकोमा मुख्य जानकारको पनि सहीछाप गरी भएको लिखत अनुसारको व्यवहार मात्र सगोलको गोश्वारा धनबाट चल्छ। गोश्वारा धनबाट दुनियाँको बिगो जायजात

गर्न अन्य कुराका अतिरिक्त सगोलमा बसेका अंशियार वा मुख्य जानकार समेतको मन्जुरी वा सहीछाप हुनु पहिलो शर्त हो। त्यस्तो शर्त पूरा भएको अवस्थामा सगोलका अंशियारबाट बिगो भरीभराउ गर्नु बाधा पर्दैन। तर विपक्षी हरिराम थारूले भगताराम चौधरीबाट कर्जा लिँदाको तमसुकमा निवेदिकालाई लिखतमा मन्जुरी लिएको र सहीछाप गराएको देखिँदैन। अंश मुद्दाको फैसला मिति २०६७।८।२९ मा भएकोमा लेनदेनको लिखत मिति २०६५।११।२ मा भएको कुरा लिखित जवाफबाट देखिन्छ। विपक्षी हरिराम थारूले पनि लेनदेनको लिखतमा निवेदिकाको मन्जुरी थियो वा लिखतमा साक्षी बसेको भन्ने कुरा देखाउन सकेको अवस्था छैन। केवल सगोलमा बसेको समयमा कर्जा लिएको भन्ने कुरामात्र उल्लेख भएको छ। निवेदिकाको मन्जुरी नलिई भएको लेनदेनको लिखतबाट उत्पन्न दायित्व युक्तियुक्त आधार र कारण बिना निवेदिकाको जग्गाबाट असूल उपर हुन सक्दैन।

मुलुकी ऐन दण्ड सजायको २६ नं., लेनदेन व्यवहारको ८ र ९ नं. लाई एकै स्थानमा राखी हेर्ने हो भने मुख्य व्यक्तिको ऋणको दायित्व लेनदेन व्यवहारको १० नं. समेतको अधिनमा रही अन्य अंशियारले समेत व्यहोर्नु पर्ने र मुख्यको मन्जुरी नभएमा अन्य अंशियारले गरेको व्यवहारबाट सगोलको सम्पत्तिमा दायित्व सिर्जना गर्नु मिल्ने देखिँदैन। त्यसैले विपक्षी भगताराम चौधरी वादी भएको लेनदेन मुद्दाको बिगो भरीभराउ गर्नु लिखतमा मन्जुरी नहुने निवेदिकाको भागको जग्गा रोक्का राख्न नमिल्ने कुरा स्पष्ट भएको छ।

त्यसमा पनि विपक्षी हरिराम थारूले अंश मुद्दामा पेश गरेको तायदातीमा भगताराम चौधरीबाट ऋण लिएको कुरा नदेखाएको भन्ने निवेदन दावी विपक्षी हरिराम थारूले खण्डन गर्नु सकेको नदेखिएको अतिरिक्त अंश मुद्दाको फैसलामा नै रामप्रसाद थारूले देखाएको ऋणको हकमा मात्र साहुको उजूर परेको बखत ठहरेबमोजिम हुने व्यहोरा उल्लेख भएको देखिएबाट निवेदिकाको कि.नं. १५१५ को जग्गा रोक्का राख्न मिल्ने देखिएन।

अतः कैलाली जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१२।३०, मिति २०७०।१।९ को आदेशले रोक्का रहेको जग्गा मिति २०७०।२।२३ मा फुकुवा गर्नु नमिल्ने गरी गरेको आदेश सदर गर्ने पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७०।४।२४ को आदेशले

निवेदिकाको सम्पत्ति सम्बन्धी संवैधानिक र कानूनी हकमा आघात पुगेको देखिँदा उल्लिखित आदेशहरू निवेदन माग बमोजिम नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ (२), नेपालको संविधानको धारा १३३ (२) र (३) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी दिएको छ। अब विपक्षी हरिराम थारूको नामको वा हक हिस्साको सम्पत्ति मात्र रोक्का राखी निवेदकको नामको कि.नं. १५१५ को जग्गा फुकुवा गरिदिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त आदेशमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटरः विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७२ साल माघ महिना १४ गते रोज ५

शुभम्..... ।